

DE VEROVERING VAN GROENLO DOOR PRINS MAURITS IN 1595.

In de Tachtigjarige Oorlog ging het voornamelijk om de verovering van steden. Prins Maurits trachtte in 1595 tevergeefs Groenlo te veroveren op de Spanjaarden.

Het was Maurits als opperbevelhebbers van het Staatse leger zijn taak leiding te geven aan de militaire operaties en voorstellen te doen over de wijze waarop die het beste konden worden opgezet, maar autonoom beslissingen nemen kon hij niet. De Staten Generaal, waar alle zeven betalende provincies vertegenwoordigd waren, hadden de beslissende stem. Maurits stelde het daarom op prijs als gedeputeerden van de Staten Generaal de veldtocht meemaakten.

De Raad van State was belast met de directie van de oorlogsvoering. Ze was verplicht residentie te houden waar 's lands dienst dat vereiste. Dat betekende dat de Raad van State bij een veldtocht mee te velde trok. Veelal vestigde de Raad zich hiertoe in een plaats in de buurt van het strijdtoneel, waar het houden van contact met de veldheer niet te veel bezwaar opleverde. Ook de Staten Generaal trokken soms in hun geheel mee. In de meeste gevallen echter waren zowel de Raad van State als de Staten Generaal vertegenwoordigd door een zeker aantal gedeputeerden. Voor de Staten Generaal meestal één lid uit elke provincie, waaraan de Raad van State een of meer leden toevoegde. Rechtstreeks belanghebbende provincies zonden dikwijls nog extra afgevaardigden. In 1595 werd het leger van Maurits vergezeld door gedeputeerden uit de Staten Generaal en van de Raad van State.

De taak der gedeputeerden te velde was in de eerste plaats het hoogste staatsgezag te vertegenwoordigen, waartoe zij deelnamen aan alle beraadslagingen van enig belang. Verder te waken over de belangen, rechten en privileges van de bij de oorlogvoering betrokken gewesten, steden en ingezetenen. Zij verleenden, namens het gezag dat zij vertegenwoordigden, machtiging en bemiddeling tot het nemen van allerlei spoedeisende maatregelen, vooral indien hiermee kosten gemoeid waren. Verder droegen zij vanuit omliggende plaatsen zorg voor de bevoorrading van het leger. Wel verre van 'dwaarskijkers' te zijn was hun aanwezigheid in het leger in de toenmalige verhoudingen in veel gevallen onontbeerlijk.

Tijdens de belegering van Groenlo door Maurits in 1595 had er een briefwisseling plaats tussen het slagveld en het regeringscentrum te Den Haag. De door Maurits en de Gedeputeerden te velde tijdens het beleg van Groenlo in 1595 aan de Staten Generaal en/of de Raad van State te Den Haag gezonden brieven en ook de brieven die door de Staten Generaal of de Raad van State vanuit Den Haag aan de te velde verblijvende Maurits of aan de daar eveneens aanwezige Gedeputeerden werden gezonden zijn bewaard gebleven.

Van der Kemp heeft in 1843 een boekwerk over prins Maurits uitgegeven waarin hij tal van door of namens Maurits geschreven brieven heeft gepubliceerd. De brieven in dat boek die betrekking hebben op de belegering van Groenlo in 1595 zijn hierna onder de naam Van der Kemp opgenomen. De in het Nationaal Archief te Den Haag aangetroffen, door Maurits of gedeputeerden met betrekking tot de belegering van Groenlo in 1595 ondertekende brieven die niet bij Van der Kemp zijn afgedrukt, zijn getranscribeerd en hierna eveneens opgenomen. Verder ook resoluties van de Staten Generaal, van de Raad van State en van de Staten van Holland.

Gebruikte afkortingen:

ARA	Algemeen Rijksarchief (Nationaal Archief) te Den Haag
d.d.	de dato
Ex ^{cic}	Excellentie
inv. nr.	inventarisnummer
U.E.Mo.	Uwe Edele Mogenden
Uwe ho. mo.	Uwe hoog mogende

Resolutie Raad van State d.d. 21 juni 1595. ARA, toegang 1.01.19 Inv.nr. 13

't Welck in deliberatie geleijt sijnde is met gemeijnen advijse goet gevonden dat men in conformiteit van de resolutie 't verleden jaer genoemen ten bijwesen van de gedeputeerden der heeren Generale Staten soude moeghen sien te onderstaen die steden aan deser zijde van den Rijn te veroveren. Ende dat men voor eerst die saecke daer naer soude dirigeren omme die stede van Groll te belegeren. Doch zoe middeler tijt eenighen anderen advertentie mochte voercoemen dat naer gelegentheyt daerop zall moeghen werden geleth. Ende heeft zijn Ex^{tie} aengenoemen die staten totten zelve tochte nodich aenden Raede te zullen overleveren. Den dach omme Groll te moeghen berennen wordt voergeslaghen als morghen binnen veerthien daeghen oft zulck andere dach als bij zijn Ex^{tie} ende Gen. zall moeghen werden geraempt.

V.d. Kemp: Resolutie Raad van State d.d. 21 juni 1595.

't Welck in deliberatie gelegd zijnde, is met gemeenen advieze goedgevonden, dat men in conformiteit van de resolutie, 't verleden jaar genomen ten bijwesen van de Gedeputeerden der Gen. Staten, zoude mogen zien te onderstaan de steden aan deze zijde van den Rhijn te veroveren, en dat men vooreerst de zaken daarnaar zoude dirigeren om de stede van Grol te belegeren; doch zoo middelertijd eenige andere advertentie mochte voorkomen, dat naar gelegenheid daarop zou mogen worden gelet. En heeft Z. Exc. aangenomen de staten,

tot denzelven tocht noodig, aan den Raad te zullen overleveren. De dag, om Grol te mogen berennen, wordt voorgeslagen als morgen binnen 14 dagen, of zulke andere dag, als bij Z. Exc. en Gen. zal mogen worden geraamd.

V.d. Kemp: Resolutie Staten Generaal d.d. 21 juni 1595.

Compareert de Secretaris Huygens, rapporteert, dat Z. Exc. met den Welgeb. Heer Graaf Willem van Nassau in den Raad van State verschenen zijn, om aldaar te resolveren op alzulke expeditien, als men ten meesten dienste en verzekerdheid van 't land in conformité van de goede mening van de Heeren Staten Generaal metteneerste bij der hand zoude mogen nemen, en effectueren tot afbreuk des vijands; verzoekende te verstaan, of de Heeren Staten zouden gelieven daarbij te wezen, om daarin mede te helpen adviseren en resolveren of niet. Is geresolveerd en voor antwoord verklaard, dat de Heeren Staten Generaal de zaak stellen en remitteren aan Z. Exc. en den Raad van State, om daarin te resolveren, doen en effectueren, gelijk dezelve voor de meeste verzekerdheid van den staat van den lande zullen bevinden te behooren

V.d. Kemp: Resolutie Staten Generaal d.d. 6 juli 1595.

Compareert Z. Exc., verklaart bereid en van meening te zijn op morgen te vertrekken en hem met het leger te velde te begeven; verzoekende te verstaan, of de Heeren Staten Generaal hem ietwes meer zouden begeeren te belasten, daarin hij hem ten dienste van den lande zoude mogen employeren. Z. Exc. voor antwoord is bedankt en goede reize gewenscht met allen voorspoed en goed succes van de exploiten bij hem voor te nemen, des toevertrouwens, dat dezelve op alles behoorlijk zal letten, en voorzien, dat de staat van 't land niet worde gehasardeerd of in perikel gesteld.

Brief van gedeputeerden van de Raad van State in het leger aan de Staten Generaal uit Doesburg.

ARA, toegang 1.01.04 Inv.nr. 4881. Gedateerd 13 juli 1595 Ontvangen 15 juli 1595

Volghens U.M.E. goetvinden ende ordonnancie hebben wy t'onzer eerste aencomste by Sijne Ex^{tie} dezelve voorgehouden dat voor al den generale monsteringhe mochte gedaen worden van allen die compaignyen van dezen tochte dwelck Sijne Ex^{tie} nyet hebbende aquaet gevonden, hebben wy dzelve monsteringhe voorgenomen ende genoeg met goeden ordre op huynen dezen voornemen affgedaen int legher tot Sellem als daer mede begonst hebbende van zess'uren dezen morghen ende hebben allen die compaignyen zoo wel te peerde als te voet in goeden redelicken staet ende equippage gevonden. Het friesche regiment dwelck ghisteren int legher tot Sellem met den heere Graeff Willem Lod. van Nassau Stadthouder van Frieslandt is aengecomen, hebben wy alleenlick doen tellen ende revideren. Die heere Kamminga en is alhyer uuyt Frieslandt noch nyet aengecomen. Wy hebben t'onzer avercomste van die van t'Veluwsche quartier ontfanghen die toegeseyde V^m gulden. Sijne Ex^{tie} zal dezen nacht optreken om sich morghen goets tyts met t'legher voor Groll te vinden. Ende anders voor deze reyze nyet hebbende zullen deze eyndighen met onze behoorlickeren eerbiedinghe tot U.M.E. dzelve

Edele eerentfeste wyze voorzienige vermogende heeren den Almogende bevelende,

Uuyt Doesborch den XIII^{en} July 1595 (G. Pauly)

Ter ordonnancie van de Raden van State der Vereenichde Nederlanden
Chr. Huygens

Brief van gedeputeerden van de Raad van State in het leger aan de Staten Generaal uit Arnhem.

ARA, toegang 1.01.04 Inv.nr. 4881. Gedateerd 19 juli 1595

Wy hebben aen U.Mo.E. eegisteren gescreven, ende onder andere daerby verzocht ende gebeden te willen tydelicke verzien op de nootelicke middelen van penningen tot behoeff van t'leger. Nu schrijft ons Zijne Ex^{tie} wederom zeer ernstelick dat deze wylen die penningen onder den commis Moyaël seer vermindert zyn geschapen, ist dat haest geen middel en sal zyn waermede die costen van t'leger zullen mogen vervallen worden. Ende ter wylen wy tot noch toe van de provisionele quote noch van die van Zeelandt, noch van die van Vrieslandt, noch oyck vande stadt ende Omlanden van Groeningen nyet en vernemen, willen wy U.Mo.E. alsnoch seer ernstelick versocht hebben, de bevoordering te willen doen dat de voorscr. penningen ons opt aller spoedichste ter handen gestelt mogen werden. Wy hebben van hier nu wederomme nae Vrieslandt ende Groeningen gescreven, end alsoo overmits de groote menichte van wagens ende treckpeerden, schepen ende andere menichfuldige oncosten vant leger, soo verre vande riviere leggende, de voorscr. penningen nuet verre sullen connen strecken, soo willen wy U.Mo.E. mede wederom versocht ende gebeden hebben, heure consenten te spoedigen, vande welcke ons noch gheene openinge en is gedaen, ende voorts bevoorderen, in aller diligentie, dat yegelick provincie zyne quote in de extraordinaris consenten wil terstondt opbrengen. Zoo U.Mo.E. wel weten, dat zonder deselve middelen de krijchsaken nyet en connen staende gehouden, noch daervan die gewenschte effecten verwacht worden.

Tot Arnhem den XIX^{en} July 1595. (F. Aleman)

Ter ordonnancie vanden Rade van State der Vereenichde Nederlanden
Chr. Huygens

**Brief van Maurits in het leger voor Grol aan de Staten Generaal. ARA, toegang 1.01.04 Inv.nr. 4881
Gedateerd 20 juli 1595 Ontvangen 23 juli 1595**

<p>Messieurs, Je vous remercie tres affectueusement des advertissemens que vous m'avez envoye de l'assemblee de l'ennemy, et vous prie de me faire entendre en temps de ce que vous pouvez apprendre davantage de ses desseings. J'ay avancé les approches de ceste ville scavoir que deseas en quelques endroits nous sommes au bord des fosses de la ville. L'artillerie n'est pas encores planter d'aultant que je ne suis pas d'avis de battre la ville devant que nos soldats soyent loger au fosse. Et ne faudray de vous advertir du succes duquel j'espere que le pays en sera servi. De ce camp devant Grol, le 20^e Jullet 1595. Maurice de Nassau</p>	<p>Mijne Heren, Ik dank u zeer hartelijk voor de berichten die u me hebt gestuurd over het verzamelen van de vijand en verzoek u me bij tijd te laten horen over wat u meer over zijn bedoelingen kunt vernemen. Ik heb de approches van deze stad voortgang doen vinden, wetende dat wij op enkele plaatsen reeds aan de oever van de stadsgracht zijn. De artillerie is nog niet gepland aangezien ik van mening ben de stad niet te slaan voordat onze soldaten op de gracht zullen logeren. En zal niet nalaten u te berichten van het succes waarvan ik hoop dat het land er mee gediend zal zijn. Uit het leger voor Grol, de 20^e Juli 1595. Maurits van Nassau</p>
--	--

Resolutie Raad van State d.d. 22 juli 1595 te Arnhem. ARA, toegang 1.01.194 Inv.nr. 13

Alzoe Sijn Ex^{tie} scryft om noch vyftich eycken goede swalpen boven die ghene die toe Doesborch uyt Holland gecomen om tot beddinge van tgeschut te dienen. Te scryven aenden magistraet van Doesborch terstont dyele swalpen te coopen, op dat die met het convoy dwelck noch dezen avondt aldaer zal aencomen naer tlegher mag gevuert werdden.

Sijn Ex^{tie} te adverteren dat de vyandt de Maze is gepasseert, ende dat om die compagnien aende Generale Staten heeft gescreven.

Resolutie Raad van State d.d. 23 juli 1595 te Arnhem. ARA, toegang 1.01.194 Inv.nr. 13

Sijn Ex^{tie} te adverteren dat van Nijmegen advertentie komt dat den vyandt over de Maze is, sterck 7000 man ende 1200 peerden, dat Graeff Harman vanden Berch ghisteren noen binnen Berck quam. Dat zy nu vast den Ryn moghen passeren, zoe een bode comende van Duisborch ende Wezel rapporteert gehoirt te hebben van den ander luede.

V.d. Kemp: Op den 23sten July vernam men, dat 's vijands leger was sterk 7000 man te voet en 1200 paarden.

**Brief van Maurits aan de Raad van State te Arnhem.
ARA, toegang 1.01.04 Inv. nr. 4881. Gedateerd 23 juli 1595**

<p>Je vous ay adverty ce jourdhuy par deux lettres miennes de ce que j'avois apprins de l'ennemy et ce qui me sembloit convenir pour la conservation de ce camp et maintiennement de la reputation du pays depuis j'ay encores receu diverses lettres de lieux bien-seure et mesmes quelques interceptes de l'ennemy par lesquelles j'entens qu'il tient amasse quelque bon nombre de gens tant a pied comme a cheval, duquel touteffois l'on parle si differement que jusques ores je ne puis scavoir pour vray ses forces. Tant y a que je treuve ceste place de telle assiete qu'il n'est possible que je le puisse tenir serrer, et quant et quant empescher l'ennemy de ses entreprinses, car elle est assise en campagne rasé et ouvert en tous endroits, de sorte que je seray contrainct s'il approche avec telles forces comme est le bruict, de me serrer et luy permettre passage. Je vous prie de m'advertir de ce que vous pouvrez avoir entendre en particulier de ses forces et faire haster les gens que j'ay mandé par les lettres et patentes que je vous ay mandé ce jourdhuy. De ce camp devant Grol ce 23 de Jullet au soir devant dix heures 1595. Maurice de Nassau</p>	<p>Ik heb u vandaag in twee van mijn brieven bericht over wat ik over de vijand heb vernomen en wat me het beste lijkt te doen voor de bescherming van dit leger en handhaving van de reputatie van het land. Sedertdien heb ik nog diverse brieven ontvangen van zekere plaatsen en zelfs enige onderscheppte brieven van de vijand, waardoor ik verneem, dat hij een goed aantal mannen bijeen houdt, zowel te voet als te paard, waarvan men echter zo verschillend spreekt, dat ik tot nu toe niet voor zeker de sterkte van zijn troepen weet. Zoveel is zeker dat ik deze plaats zodanig gelegen vind, dat het niet mogelijk is, dat ik ze ingesloten kan houden en zelfs de vijand niet hinderen kan bij zijn ondernemingen, want zij is aan alle kanten in vlak en open veld gelegen, zodanig dat ik, als hij met zulk een troepenmacht nadert als het gerucht gaat, gedwongen zal zijn me terug te trekken en hem de doorgang te verlenen. Ik verzoek u mij te berichten over hetgeen u kunt hebben gehoord, in het bijzonder over zijn troepen en te laten haasten de mannen die ik heb ontboden door mijn brieven en patenten, die ik u vandaag heb bericht. Uit het leger voor Grol, de 23^e Juli 1595 's avonds voor 10 uur. Maurits van Nassau</p>
--	--

**Brief van Maurits aan de Raad van State te Arnhem.
ARA, toegang 1.01.04 Inv. nr. 4881. Gedateerd 24 juli 1595**

<p>J'ay receu ce jourdhuy des advertissements assurer que l'ennemy avait desia fait passer toute sa cavallerie le Rhin, et que l'infanterie et reste de son train estoit empesché pour passer aussy. Et pour ce que selon ce que je vous ay escript de hier ceste ville est tellement assise, qu'elle ne peult estre serree avec les troupes qui sont avec moy presentement en campagne, et que je serois contrainct de me serrer et donner passage a l'ennemy ou de la combatre. J'ay mis en deliberation avec les chefs qui sont avec moy en ceste armé ce qui se trouveroit le plus expedient pour le service du pays. Et a esté trouvé bon par commune advis de faire lever le siege et me retirer une petit en arriere, nonobstant que nous estions desia venue jusques aux fosses de la dite ville. Suivant quoy je suis resolu de partir demain (dieu aidant) d'ici vers Berckelo avec ce campe ou estant arrivé je vous en advertiray de ce que je pourray apprendre de l'ennemy. Entretant je trouve bon que vous ne facies plus cuire de pain de ce que desia vous aurez fait cuire, jusques a ce que je vous en mande aultrement. J'ay mandé de vers moy de Nyemegen les compagnies des cap^{nes} Brant et Wenikum lesquelles je trouve la plus expedient que vous facier demeures a Doesborch, comme aussi toute l'aultre infanterie, qui pourroit arriver encores tant de Zelande comme d'aultres endroits. Jusques a ce qu'ils ayent aultre ordonnance de moy. Mais il vous plaira commander aux compagnies de la cavallerie que j'ay mandé asscavoir aulx comp^{nies} de mon cousin le conte Philips de Nassau, Conteler, Laurent, Benard et Doncq, qu'ils marchent vers Lochum, ou qu'ils trouveront aultre ordonnance de moy, et si daventiere quelques vues fussent desia passées de leur contremander et en disposer comme dessus. J'eusse renvoyé l'artillerie vers Doesborch, mais pour ce que les chemins estoient desia tant rompus, j'ay este contrainct de la traines avec moy. Je vous prie de faire tenir bonne garde au port de Doesborch. De ce camp devant Grol le 24 de Juillet 1595. Maurice de Nassau.</p>	<p>Ik heb vandaag berichten ontvangen verzekerende, dat de vijand zijn gehele cavallerie al de Rijn heeft laten passeren en de infanterie en de rest van zijn trein verhinderd zou zijn om ook te passeren. En omdat, zoals ik gisteren heb geschreven, deze stad zodanig gelegen is, dat zij met de troepen die op dit moment bij mij te velde zijn, niet kan worden ingesloten, en ik gedwongen zal zijn me terug te trekken en de vijand doorgang te verlenen of met hem slag te leveren. Ik heb met de chefs, die met mij in dit leger zijn, ter discussie gesteld wat het meest geschikt zou zijn voor de dienst van het land en hebben met algemeen advies goed gevonden het beleg op te breken en me een weinig terug te trekken, niettegenstaande dat wij reeds tot aan de grachten van genoemde stad gekomen zijn. Als gevolg daarvan heb ik besloten met het leger morgen (met Gods hulp) van hier naar Borculo te vertrekken, waar ik u, als ik aangekomen zal zijn, zal berichten over hetgeen ik van de vijand zal hebben kunnen vernemen. Ondertussen vind ik goed, dat u niet meer brood laat bakken dan u reeds zou hebben laten bakken, totdat ik u er weer om vraag. Ik heb van Nijmegen de compagnien van de kapiteins Brant en Wenikum ontboden die ik het meest geschikt vind dat u ze in Doesburg laat blijven, zoals ook alle andere infanterie die zou kunnen arriveren, zowel van Zeeland als van andere plaatsen, totdat zij andere opdracht van mij krijgen. Maar het zal u behagen dat ik, bevel gevende aan de compagnien van de cavallerie, bericht heb gegeven aan de compagnien van mijn neef Philips van Nassau, Conteler, Laurent, Bernard en Donk, dat zij maar Lochum optrekken, waar zij andere opdracht van mij zullen krijgen, en als enige plannen van eergisteren gewijzigd zouden mogen worden om hen dan tegenbevel te geven en hen op te stellen als boven. Ik zou de artillerie naar Doesburg terug hebben laten sturen, maar omdat de wegen reeds zo diep zouden zijn, ben ik gedwongen geweest de trein bij mij te houden. Ik verzoek u goede wacht te houden op de haven van Doesburg. Uit het leger voor Grol, de 24^e Juli 1595 Maurits van Nassau</p>
---	--

Resolutie Raad van State d.d. 24 juli 1595 te Arnhem. ARA, toegang 1.01.194 Inv.nr. 13

Aen Sijn Ex^{tie} dat wy hopen dat hy onze ghisterighe advertentie zal ontvangen hebben belangende den vyant. Dat morghenavondt toe Doesborch ontrent neghen lasten broots zullen gereet zijn ende alle den resterende kees aldaer met noch IIII^M .. kees van hyer boven den kees die ghisteren nae t'legher gevuert is. Datmen die vyff compagnien van uyt t'quartier van Heusden heeft in allen diligentie ontboden ende geb.... Dat wy die van Zutphen, Deventer ende Arnhem hebben aengescreven heure vivandiers niet zoo wel aen .. landen comen dan gereet zyn morghen avont toe Doesborch om met het convoy deur te gaen. Datmen aen Deventer en Zutphen gescreven ende belast terstont oyck noch te backen elck drye lasten van slandts corn daer zynde.

V.d. Kemp: Resolutie Raad van State d.d. 24 juli 1595. (te Arnhem.)

Te antwoorden aan Z. Exc. op 't gene hij schrijft, dat, zoo ver de vijand zoo sterk komt als men meent, dat hij zich zal moeten bij den anderen vast trekken en houden en den vijand laten passeren en zijne entreprise volbrengen: dat men zijne resolutie goedvindt, hem dankende der goede zorg, niet twijfelende, nademaal hij zal nadere particuliere advertentie hebben van den leger, of hij zal doen 't gene tot beste verzeerdheid van den leger en conservatie van den algemeenen staat des lands zal dienen, hem offererende in alles te seconderen in zijne vrome heroïke entrepisen.

V.d. Kemp: Volgens Meerman zou Maurits geweigerd hebben eenen hem gegeven raad op te volgen, om ter verhaasting van het innemen van Grol de wateren aldaar te vergiftigen.

Brief van gedeputeerden van de Raad van State in het leger aan de Staten Generaal uit Arnhem.

ARA, toegang 1.01.04 Inv.nr. 4881. Gedateerd 25 juli 1595 Onrvangen 27 juli 1595

By onse leste hebben wy U.M.E. geadverteert van t'gene men van den vyandt ende syne haestige aencompste conde verstaen. Ende oyck mede onder andere wat ordre wy met aller ernsticheyt waren stellende om den leger met broot ende noodige proviande te versien, tegen alle beletselen die den vyandt soude willen voornemen tegen het revictuaileren van onsen leger. Middeler tyt ontvingen wy gisteren van Sijne Ex^{cic} den brieff gedateert den XXIII^{en} July voor den thien uren des avonts, ende al eer Sijne Ex^{cic} daerop ons antwoord heeft connen ter handt comen, is ons desen dach wederom desselffs Sijnder Ex^{cic} schrijvens vande XXIII^{en} July aengecomen. Wij hebben terstondt achtervolght ende volbracht al t'gene tzelve schrijvens is inhoudende, ende zullen voorts verwachten t'gene Sijne Ex^{cic} ons zal naerder ende ons reguleren nae der zaken occurrentien ende gelegentheyt. Van allet welck wy nyet en hebben willen laten terstondt in aller diligentie U.M.E. te adverteren, met overseyndinge van het dobbelt ofte copien van beyde t'scryven van Sijne Ex^{cic} ten eynde U.M.E. van alles mogen ten vollen onderricht syn, Zoo wy oyck nyet en sullen naelaten t'elcker reysen deselve ernstelick te adverteren van t'gene sich voorts zal voordragen.

Tot Arnhem den XXV^{en} July 1595 (A. Foeck)

Ter ordonnancie vanden Rade van State der vereenichde Nederlanden

Chr. Huygens

V.d. Kemp: Brief van Maurits vanuit Zelhem aan de Staten Generaal d.d. 27 juli 1595

Wij zouden U. Ed. zeer gaarne vóór dezen van het succes van onze expeditie geschreven hebben, maar het is ons door vele en continuele occupatien en reizen van de eene plaats in de andere tot nog toe belet geworden. Niettemin opdat U. Ed. van alles particulierlijk mogen bericht en kennis hebben, hebben wij noodig geacht U. Ed. hiermede te adverteren, dat wij den 14^{den} dezer wel en met voorspoed voor Grol gekomen zijn en 's anderen daags daarna dezelve stede besloten hebben, en voorts in 't approcheren alzulke naarstigheit zoo bij dage als bij nachte gedaan, dat wij op twee zijden tot in de grachten gekomen en eenige gallerijen begost hadden te maken, om daardoor tot in de wallen te logeren: 't welk jegens onze toeverzicht en door de onvoorzienlijke en haastige komst van den vijand over den Rhijn tot onzen grooten leedwezen gantschelijk is belet geworden. Want wij wel en zekerlijk veradverteert wezende, dat hij omtrent 8000 te voet en 1300 te paard den 24sten dezer bij Berk (Rijnberk) over Rhijn was getrokken, geresolveert wezende ons leger met geweld te overvallen, of zoo hij 't voorz. niet zoude hebben mogen effectueren, ons alle middelen te benemen en tot eenen slag te dwingen; en ook dat wij de stad zulks gelegen vonden, dat wij hem zonder evident perikel den ingang niet konden beletten, aangezien onze macht bij verre na bij de zijne niet was te vergelijken, zonder te rekenen nog 400 paarden, die hij met den Graaf van Solre, en nog 300, die hij van deze quartieren, was wachtende, zoo hebben wij bij advies van de Colonellen en andere Hoofdofficieren bij deze armee voor 't raadzaamste en dienstelijkste tot der landen welstand gevonden, den 25sten dezer 's morgens het leger op te breken en ons in goede ordening van daar naar, Borculo te begeven. Wij hadden vóór het optrekken eenige ruitery naar Dorsten gezonden om de brug aldaar te doen afbreken en den vijand den pas over de Lippe te beletten, al is 't dat zij op diverse plaatsen geuabel is; maar het is ons bij de ingezetenen der voorz. stede belet geworden. Van Borculo zijn wij den 26sten voorbij Lochem getrokken, en tot Allem (Almen) gelogeed wezende, hebben wij de 8 geheele kartouwen, die wij bij ons hadden, met nog twee halve binnen Zutphen gezonden, en die naar Doesburg zullen gebracht worden, behoudende bij ons alleenlijk zes halve kartouwen, met dewelke wij ons heden den 27sten van daar naar Zelem (Zelhem) zijn gerukt, alwaar wij dezen voornoen niet zonder groote moeite en arbeid ter cause van de diepte van de wegen en moerassen gearriveert zijn, in meening tegens morgen, gelieve 't God! ons van hier tot Borch (Terborg) omtrent Anholt te logeren en des vijands voornemen te verwachten. En in 't aankomen van hier ontvangen wij brieven van den Raad van State, waaruit wij verstaan hebben het goed devoir, dat U. Ed. gedaan hebben in 't avanceren van nog eenige compagnien herwaarts gezonden te worden, waaraf wij U. Ed. grootelijks bedanken.

Tot Zelem den 27sten July 1595.

U. Ed. dienstwillige Vriend, Maurice de Nassau."

Dezen brief in de Staten Generaal op den 30sten July gelezen, is geresolveert, daarop te antwoorden, dat men Z. Exc. bedankt van de gedane advertentie en goede correspondentie, bijzonder voor de groote zorgvuldigheid en voorzichtigheit, die Z. Exc. op de ernstige vermaning van de Heeren Staten, nemende zijn afscheid, daarin gebruikt heeft voor de verzekerdheit van den staat van 't land, met vertrouwen dat Z. Exc. daarin zal continueren.

Een dergelijke brief is door Maurits ten zelfden dage aan Oldenbarneveld geschreven.

**Brief van Maurits aan de Staten Generaal uit Zelhem. ARA, toegang 1.01.04 Inv. nr. 4881
Gedateerd 27 juli 1595 Ontvangen 29 juli 1595**

Wij souden U.E. seer geerne voor desen van het succes van onze expeditie gescreven hebben, maer het is ons door vele ende continuele occupatien ende reysen van d'een plaetse in d'andere, tot noch toe belett geworden. Nyettemin opdat U.E. van alles particulierlick mogen bericht ende kennisse hebben, hebben wy noodich geacht U.E. hiermede t'adverteren, dat wy den XIII^{en} deses wel ende met voorspoet voor Groll gecommen zyn ende tsanderendaeghe daernaer dezelve stede besloten hebben. Ende voorts int approcheren alzulcke naersticheyt, zoo by dage als by nachte gedaen dat wy op twee zyden tot inde grachten gecommen, ende eenige galerien begost hadden te maken omme daerdoor tot inde wallen te logeren. Dwelck ons tegen onse toeversicht ende duer de onversienlicke ende haestige compste vanden vyandt over den Rhyn, tot onses grooten leedtwesen ganschelick is belett worden. Want wy wel ende zekerlick veradverteert wesende, dat hy met omtrent acht duysent te voet ende derthien hondert te peerde den 24^e deser by Berck over Rhyn was getrocken, geresolveert wesende ons leger met geweld te overvallen, ofte zoo hy tselve nyet en zoude hebben mogen effectueren ons alle middelen te benemen, ende tot eenen slacht te dwinghen. Ende oock dat wy de stad zulcx gelegen vonden, dat wy hem zonder evident perikel den inneganck nyet en conden beletten, aengesien onse macht by verre naer by de syne nyet en was te vergelycken, zonder te rekenen noch vier hondert peerden, die hy met den Grave van Solre, ende noch drye hondert die hy van dese quartieren was verwachtede, zoo hebben wy by advise vande colonellen ende andere hooftofficieren van deze armye voort raedtsaemste ende dienlickste tot der landen welstandt gevonden den XXV^{en} deser smorgens het leger op te breken ende ons in goede ordeninge van daer naer Borkelo te begeven. Wy hadden voor het optrecken eenige ruyteren naer Dorsten gesonden omme de brugge aldaer te doen affbreken, ende den vyandt den pas over de Lippe te beletten, al ist datse op diversche plaetse guyabel is, maer het is ons by d'innegesetenen derselver stede belett geworden. Van Burckelo zyn wy den 26^e voorby Lochum getrocken, ende tot Allem gelogeert, alwaer gearriveert wesende hebben wy de acht gehele cortouwen die wy by ons hadden met noch twee halve binnen Zutphen gesonden, ende naer Doesborch allen gebrocht worden behoudende by ons alleene zes halve cortouwen metten welcke wy ons heden de 27^e van daer naer Zelem zyn geruckt alwaer wy desen voornoen nyet zonder groote moeyte ende arbeyt ter cause van diepte vande wegen ende morassche gearriveert zyn. In meyninge tegens morgen, gelieft het God, ons van hier tot Borch omtrent Aenholt te logeren, ende des vyandts voornemen te verwachten. Even int aencomen alhier ontfangen wy brieven vande Rade van State waer uyt wy verstaen hebben het goet debvoir dat U.E. gedaen hebben int avanceren van noch eenige campaignien herwaerts gesonden te worden, waeraff wy ons grootelick bedancken. Tot Zelem den XXVII^{en} July 1595. Maurice de Nassau.

V.d. Kemp: Resolutie Raad van State d.d. 30 juli 1595. (te Doesburg).

“Z. Exc. schrijft gekomen te zijn met den leger tot Borch (Terborg) bij Deutichem (Doetinchem) en aldaar wel en vast beschanst te zijn, geresolveerd om den vijand te verwachten en zien wat hij zoude willen aanvangen.”

**Brief van de Staten General aan Maurits. ARA, toegang 1.01.04 Inv. nr. 4881
Gedateerd 30 July 1595**

Wy hebben uyt u Ex^{tie} brieff vanden XXVII^{en} dese ghister avont ontfangen verstaen de redenen die u Ex^{tie} veroirsaect hebben den leger van voir Groll te lichten mitsgaders die goede ordre die daerinne is gehouden. Bedancken u Ex^{tie} voirde selve advertentie ende goede correspondentie besonder voirde groote sorchvuldigheyt ende voirsichticheyt die u Ex^{tie} op onse ernstige vermaninge nemende in onsen vergaderinge zyn affscheydt in desen heeft gebruyct voir de versekertheyt van de staet vant lant vertrouwende ernstelyck dat deselve dairinne sal continueren. ... wy oyck nae laten en sullen u Ex^{tie} tot desen mede te seconderen ende ... de behulpelycke hant te bieden naer onse uuyterste vermogen.

Den Haag, den XXX^{en} July 1595

**Brief van de Staten General aan de Raad van State. ARA, toegang 1.01.04 Inv. nr. 4881
Gedateerd 30 July 1595**

Alsoe wy sien uuyt het schryven van zyn Ex^{tie} aen U.M. verstaende de redenen die zyn Ex^{tie} ingesien heeft van het leger te lichten van voir Grolle ons desselven hebben laten gevallen ende aenge... gehadt de grooten sorchvuldicheyt die daerinne is gebruyct geweest als eene sake die wy zyn Ex^{tie} nemende zyn affscheyt ernstichlyck vermaenende in voirvallende occurentien altyts in sonderlinge te houden de versekertheyt van de staet vant lant ende wy alsoe mits dese veranderinge niet en weten oft in desen gelegentheyt van saken noch even vele wagens ende treckpeerden in dienste met so soberen oncosten dienen onderhouden. Soe hebben wy U.M. wel willen vermanen ende ernstelyck versoucken hierop rypelyck te willen letten misgaders dien aenganende te disponeren gelyck deselve U.M. sullen bevinden te behoren.

Den Haag, den XXX^{en} July 1595

**Brief van Maurits aan de Staten Generaal. ARA, toegang 1.01.04 Inv. nr. 4881
Gedateerd 30 Juli 1595 Ontvangen 1 augustus 1595**

<p>Je vous ay escript de Zeelem tout ce que s'estoit passé avec seste armée jusques a mon arrivement au dict lieu qu'estoit le 27e de ce mois Le lendemain je parti de la, et me rendy entre Borch et Zeelwolden ou je me suis campe et retrenche en lieu assez propre et avantageulx. L'on m'a apporté ce jourdhuy lettres interceptes et entre aultres deulx de Mondragon par lesquelles il semble qu'il est d'intention de me venir trouve. Je les ay envoyé au messieurs du Conseil d'Estat toutes ensemble, et les ay prie de les vous envoyer apres les avoir veues. L'enemy est venu au Ree chez Bocholt qu'est deulx bonnes lieues d'icy. Je l'attendray et verray ce qu'il scaura faire et espere que se sera au service et advantage du pays. Je vous advertiray de ce qui succedera de jour a aultre. Entretant je vous prie de me faire entendre ce que vous trouverez le plus duisable pour le service du pays.</p> <p>Au camp de Zelwolde le 30^e de Juliet 1595 Maurice de Nassau</p>	<p>Ik heb u uit Zelhem al hetgeen geschreven wat zich met dit leger heeft voorgedaan tot aan mijn aankomst in genoemde plaats de 27^e van deze maand. Morgen vertrek ik van hier en begeef me tussen Terborg en Silvolde waar ik op een geschikte en gunstige plaats een legerkamp zal inrichten en van een retrenchement voorzien. Men heeft me vandaag onderschepte brieven gebracht en onder andere twee van Mondragon waaruit blijkt dat hij de bedoeling heeft mij aan te vallen. Ik heb ze allebei aan de heren van de Raad van State gestuurd en hen verzocht ze na ze gelezen te hebben aan u te sturen. De vijand is tot Rees bij Bocholt gekomen, dat is twee goede mijlen van hier. Ik zal hem opwachten en zal zien wat te doen en hoop dat het in dienst en tot voordeel van het land zal zijn. Intussen verzoek ik u me te laten weten wat u het geschikst voor de dienst van het land vindt.</p> <p>In het kamp te Silvolde de 30^e juli 1595 Maurits van Nassau.</p>
---	--

Brief van de Raad van State vanuit Doesburg aan de Staten Generaal. ARA, toegang 1.01.04 Inv. nr. 4881

Gedateerd 30 juli 1595 Ontvangen 1 augustus 1595

Wy verwachtten U.M.E. antwoorde op 't gene wy deselve by onse voorgaende geadverteet hebben, van het optrecken van onsen leger voor Groll, daarvan U.M.E. oyck naerder advertentie van Syne Ex^{cic} gehadt hebben. Zedert hebben wy goet gevonden, om Syne Ex^{cic} ende den leger soo veel naerder te syn, ons van Arnhem in dese stadt te begeven, daarvan wy terstondt Syne Ex^{cic} verwitticht hebbende, en hebben daerop geen antwoordt vernomen, tot nu toe, dat wy ontfangen eenen brieff van Syne Ex^{cic} met diversche geintercipieerde brieven, de welcke volgens Syne Ex^{cics} schrijven, wy gelesen hebbende, U.M.E. hyermede overschicken, niet noodich achtende van het verhael te maken, zoo wy nyet en twyffelen, oft deselve Syne Ex^{cic} en schryft jegenwoordelick alles volcomelick by dese byliggende aen U.M.E. ende dat deselve oyck de gelegentheynt des vyandes zullen volcomelick connen verstaen, uuyte voorsz. geintercipieerde brieven. De vyff zeelandsche compaignyen comen jegenwoordelick hier aen, ende sullen morgen vroech voorts trecken nae t' leger.

Tot Doesborch den XXX^{en} July 1595 (A. Foeck)

Ter ordonnancie vanden Rade van State der vereenichde Nederlanden

Chr. Huygens

Onderschepte brieven

<p>A sas días que lande se a puesto solre dorlan y a lo que beo podria ser estar a regentido dello por quel la jaerte y ay dentro mas de mill y quinientos hombras buena jente y buenae cabeças quil debullin a me todo lo que puedo avisar A.S.M. de presente ereco anda una çisma entre estos ministros ansi del pais amo destinadones malisma A me de un henri de los questan a qui del pais que an del palgado A.S.M. que passe il Rin an la jente quel m?lleu lansejo ribo pareceres de algunos queno an benia quel ? m passase il Rin los aliados de longo rios hierin de parescer que se passasle por dalle contento. Il de billin esta a ciendo gran junta. A çinco orae de camino deste campo no se me ofiesce otra cossa que poder avisar A.S.M. A qui en mio tenir guarde muy largos ano amo pueden yo desseo deste campo y de jule a 19 del ..sas y abm alia enten dedo la muerte demos de limita sue reconociendo demolge la muralla.</p> <p>Alonso Mondragon</p>	
---	--

Con el ordinario de Amberes que hallegado .y a esta villa he recevido de los senores Esteban de Ybarra y Don Ger^{mo} Valter Capata, y Juntam .. una polica de cambio de la summa de veynte y cinco mil escudos apagar para cinco de Agosto siguiente, y ambos me avisan de que haga diligencia en tener cohada la dicha summa para en cumpliendose el placo, y que ha deser etse din^o. para secorer a la Jente que V.S. tiene a su cargo en ese Ex^{to}. en la forma que se me ordenare con el primer ordin^o. que berna de Amberes, y por que en el ynterin sepa V.S. lo que a qui pasa tocate al acudir a ese Ex^{to}. con el medio necessario, me ha parecido avisar a V.S. dello, y del cuydado que terne en que se cobre este din^o. y embie a su (??impo..??) a la parre donde V.S. avisare, embiando escolta y orden para ello.

En un recuento que ..mbo?? parte de la Jente del Ex^{to} que trae el principe de Bearne, al oposito del qui tiene el condestable de Castilla en Borgona con otras tropas de los notros?? La quedado presso de los ennemigos el S^f Don Alonzo de Jdiaques de que me ha cabido la pena que se dexa considerar por muchos respectos, perdiose como quien es atrabesande de un quarrel mo? A otro con ducentos caballos, topo con tropa del enemigo y haviendo peleado con ellos un gran rato con bentarra de los m??os (*waarschijnlijk*: muchos) llego el mismo principe de Bearne con la resta de su caball^a que serian asta tres mille, los m??os (*waarschijnlijk*: muchos) empecaron atomar la carga y llegando a un paso estrecho donde havia un puente, se embaracaron de man^a. que el S^f. Don Allonzo que benia a la retaguardia de la tropa se retiro de la puente ?illa asta el arcen de a quel foso con yntento de pasar por alli y haviendo saltado para ello le falto el caballo que cago en el foso.

El S^f. Conde de Fuentes esta terdabia sobre dorlan y a los 23 deste havia de comencar la bateria segun me escribe el S^f. Esteban de Ybarra asta agora noa? Otra nueva aunque en esta villa sedire que la villa se havia rendido, y se tenia el castillo por el enemigo. Dios de bien successo a su Ex^a. y a V.S. tambien en lo que se ?ae entremanos, y Juntam ?? el contento que dessia.

De Colonia a 29 de Julio 1595

?an?? de Anchieta.

El partador desta es hombre de confianca y lleba orden mia para communicar con V.S. cierto medio que podria ser de alibio para librar al amigo que arriba digo dela est??chura en que esta y a todos los que le desseamos entero bien y contento y assi sera V.S. servido de oyrle, y conforme a su gran prudencia mandar executar lo mas combiniente que io de mi parte no dexare de ha?er por esta via las diligencia necess.^{as} como aqui en leba tanto en ello.

Brief van Maurits in het leger tot Silvolde aan de Staten Generaal. ARA, toegang 1.01.04 Inv.nr. 4881 Gedateerd 31 juli 1595 Ontvangen 2 augustus 1595.

De vijff zeeuwsche compaignien, die U.E. bevolen hadden ons toegesonden te worden, syn desen morgen alhier aengecomen. Wij bedancken U.E. vrundtlijck voorde sorchvuldicheyt diese daer mede willen nemen. Ende sullen nyet naerlaeten alsoo haest U.E. goet sullen vinden, deselve wederomme van hier aft te voorderen, terstonts te doen vertrecken, ende ter plaetsen te zeynden daer se sullen ontboden worden. Den vyant is noch tot Ree, ende laet den roep gaen dat hij wederomme over den Rhijn moet. Ghisteren is een

convoy met graen ende provisie binnen Groll gecomen. Maer (alsoo wij verstaen) noch geen betalinge, waeromme het garnisoen ten besten nyet tevreden en is. Wij zijn alhier innesiende ende verwachten tgene hij voordere sal willen tenteren, ende hem blijven costoyerende, omme te sien oft wij hem met gelegentheyten eenigen affbreuck tsy iet overcomen ofte anders sullen doen moegen. Waer aft wij U.E. sullen adverteren. Int leger tot Zilwolde den lesten July 1595. Maurice de Nassau

V.d. Kemp: Resolutie Staten Generaal d.d. 1 augustus 1595.

Ontvangen eenen brief van Z. Exc. gedateerd in 't leger den 30sten July, inhoudende advertentie van de gesteltenisse des legers, mitsgaders van het voornemen des vijands, verzoekende te verstaan de goede meening van de Heeren Staten, wat men met het voorz. leger voordere zal hebben te doen.

V.d. Kemp: Resolutie Staten Generaal d.d. 2 augustus 1595.

Is geresolveerd te antwoorden op den brief van Z. Exc. —aangezien de Heeren Staten verre van de hand zijnde, geene grondelijke kennis van der zaken gesteltenissen kunnen hebben, behoorende ook de oorloge bij der ooge gevoerd te worden, dat H. Ed. goedvinden, dat Z. Exc. en de Heeren Raden van State, lettende op de verzekerdheid van den staat van 't land, pro re nata met het voorz. leger zullen mogen doen en voornemen, gelijk dezelve voor den meesten dienst van 't land zullen bevinden te behooren, zonder Z. Exc. persoon en 't leger te hasarderen buiten nood.

V.d. Kemp: Brief van Maurits aan de Staten Generaal vanuit Silvolde d.d. 2 augustus 1595.

U. Ed. brieven van den 30sten July naast verschenen, zijn ons dezen morgen behandigd, waaruit wij U. Ed. goede genegenheid te onswaart, en resolutie om ons in alles naar vermogen te seconderen, zeer gaarne verstaan hebben, en doen U. Ed. hieraf vriendelijk bedanken. De vijand is gisteren van Reede opgetrokken en heeft hem naar den Rhijn begeven, wezende jegenwoordig gekampeerd tot Biselich, eene mijl onder Wesel. De roep gaat, dat hij wederom over den Rhijn wil: maar onzes bedunkens, (zoo ook anderen meer adviseren), zal hij hem daaromtrent houden om te zien, waar wij 't hoofd zullen willen keeren. Waarom wij voer 't raadzaamste vinden alhier zoo lang te blijven, tot dat hij wederom zal over wezen, of dat wij zien zullen, werwaerts hij hem zal willen keeren; om welk te vernemen wij geene naarstigheit zullen sparen. *Enz.*

In 't leger tot Silvolde den 2^{den} Augustus 1595.

U.Ed. dienstw. Vriend, Maurice de Nassau.

V.d. Kemp: Resolutie Staten van Holland d.d. 26 Augustus 1595.

Is advies genomen, dat, alzo 't niet eere genoeg is voor den lande, dat Z. Exc. als Chef van den oorlog te velde, zal blijven liggen met al zijn volk tegens de subalterne hoofden van den vijand, Z. Exc. uit den velde zal vertrekken met het meerendeel van het volk en geschut, en dat Graaf Willem en Graaf Philips van Nassau te velde in den leger zullen blijven, om den vijand aldaar op te houden, ten einde de vijand voor *Kamerijk* daarmede niet versterkt worde, noch ook bij den vijand geene schade in de gemeene zake aangerecht worde."

Brief van de Raad van State aan Staten Generaal. ARA, toegang 1.01.04 Inv. nr. 4881

Date 3 september 1595. Ontvangen 6 september 1595

De wijlen wij nyet en twijffelen oft die rencontre op ghisteren morghe tusschen enighe van onse ende des vyandts ruyteren gevallen en zal aldaer verscheydentlyck wordden verhaelt ende geduydet. Scrijven wij jegenwoordelyck aenden Heeren Generale Staten die gelegentheyten van dyen voor zoo veel als wij vooralsnoch hebben connen verstaen. Wij hebben noodich geacht daer van doubelt aen U.E. mede over te zeynden ende dezeleven nochmaels by desen ten hooschsten ende op het alder vlijtichsten te recomanderen het voerder van een merckelycke somme van penningen totte extraordinaris lasten des leghers. Wij wordden alle daghe ende hoe langher hoe meer van allen canten om gelt aengesprenght, ende weeten U.E. soo wel als wij datter gantz gheen penningen in voorraet en zijn, zulcx dat zoo in corten tijdt van wenich dagen daer inne nyet en wordt versien, alles hyer in d'uyterste confusie ende verloop sal vallen waervan wij voor Godt ende ydermenichlyck willen geexcuseert zijn. Zoo ons nyet mogelyck zonder middel van gelt t'volck hyer langer in ordre ende ten dienste willich te houden. U.E. daeromme nochmaels het schicken van een goede somme van penningen ten uystersten recomanderende. Wij schrijven deshalven mede aenden heeren Generale Staten ende ons des tot U.L. betrouwende.

Int legher tot Bisselich den III^{en} Septembris 1595. Geschreven door gedeputeerde Coomans??

Was getekend door de secretaris van Zuijlen.

V.d. Kemp: Brief van Maurits aan de Staten Generaal vanuit Bisselich d.d. 21 augustus 1595

Vrijdag den 18^{den} dezer zijn wij alhier tot Biselich, alwaar de vijand te voren gelogeed geweest is, aangekomen en ons leger geslagen. De vijand is van Walsom wederom in den Ham gekomen en heeft hem in zijn voordeel gelogeed, zulks dat zeer kwalijk daaraan is te komen. Hij heeft hem op nieuw versterkt en de cavallerie uit de Twente met nog eenige infanterie bij hem beschreven, dewelke algereeds gearriveerd zijn,

zoo wij niet twijfelen, dat hij met de garnizoenen van Gelder, Meurs en daaromtrent ook doen zal. Wat hij wijders zal voornemen, willen wij niet nalaten U. Ed. te adverteren.
In 't leger tot Biselich, den 21sten Augustus 1595. Maurice de Nassau.

V.d. Kemp: Resolutie Raad van State d.d. 2 september 1595.

Alzoo Z. Exc. dezen nacht heeft geschikt den Heere Grave Philips van Nassau met verscheidene Ritmeesteren, Bevelhebbers en 500 ruiters, om te zien te attraperen zekere drie van ruiters, die de vijand dagelijks stelt een goed stuk van zijn leger tot verzekerdheid van dien; en dat Z. Exc. dezen dag 's morgens met de rest van de ruiters en omtrent 5000 man te voet met eenig geschut is gevolgd, zijn 't meerendeel van de Heeren mede gereden naar Wesel. Doch onderwege komende krijgt men advertentie, dat de vijand te nachte van de aankomst van ons volk is gewaarschuwd, zulks dat hij alle zijne ruiters en wel 1000 muskettiers in embuscade heeft gesteld gehad: dat niettemin onze ruiters op der vijanders ruiters zijn ingevallen en dapperlijk jegens hen gevochten, doch eindelijk haar retraite moeten nemen, zijnde van onzer zijde tusschen de 30 en 40 dood gebleven en eenigen gevangen, alsmede zijn gevangen de Heeren Graven Philips en Ernst van Nassau, Grave Ernst van Solms, de eerste en laatste zeer verwond zijnde, Capitein Bernard, de Luitenant van Dubois; zijnde van onze zijde achtergebleven omtrent 60 of 70 paarden. De onzen brengen mede 15 gevangens en in de 50 paarden. Welks bij Z. Exc. verstaan zijnde, heeft eenige ruiters naar de Lippe gezonden, om de andere ruiters te seconderen, is 't nood: en is Z. Exc. met het gros omtrent Wesel een tijd gebleven, en heeft daarna die terug naar het leger doen marcheren. Is geresolveerd in Z. Exc. tegenwoordigheid jegens den avond, dat men de Heeren Gen. Staten van deze schermutsing zal adverteren."

V.d. Kemp: Brief van Maurits aan de Staten Generaal d.d. 2 september 1595.

Wij twijfelen niet, of U. Ed. zullen algeereeds veradverteerd zijn van hetgeen hem dezen morgen tusschen eenigen van dit leger en den vijand hebbe toegedragen: en alzoo wij beduchten, dat de zaak zal U. Ed. verre anders, als zij geschied is, voorgedragen worden, wij hebben niet willen nalaten U. Ed. daaraf volkomen en waarachtig bericht hiermede over te zenden. En is alzoo, dat wij van goede en getrouwe luiden, diewij uit hadden gezonden, om des vijanders leger te bezichtigen, veradverteerd wezende, dat wij hem de garde, die hij alle nacht buiten zijn leger stelde, wezende omtrent tusschen de 2 en 300 paarden sterk, lichtelijk zouden afslaan, onzen Neef Graaf Philips van Nassau gisteren avond met omtrent 500 paarden uitgezonden hadden om 't zelve exploit te effectueren. En opdat 't zelve met des te meerder zekerheid, zoude geschieden, hadden wij ons dezen morgen met nog een goed getal van ruiters en knechten uit dit leger begeven, om den welgedachten onzen Neef te gemoet te komen en hem zoo noodig te secoureren. 't Welk alzoo gedaan wezende, is gebeurd, dat eenigen van 's vijanders ruiters, buiten op eenig hasard geweest hebbende, in 't wederkeeren de voorz. onze ruiters gewaar geworden zijnde, in 't leger advertentie van onze aankomste gedaan hebben: welk volgens de Overste Mondragon alle zijne cavallerie, wezende omtrent 1200 in getal, heeft doen monteren en dezelve met nog eenige infanterie den onzen te gemoet gekomen; alzoo dat zij in 't aanbreken van den dag malkanderen aangetreft en zulks gechargeerd hebben, dat er velen van de vijanders op de plaats dood gebleven en 't meeste deel van zijne Officiers gewond zijn geworden, doch om der menigte wil het veld blijven behouden: en zijn op onze zijde naar uitwijzen van de lijste, die wij hebben doen nemen, niet dan omtrent 50 paarden zoo dood als gevangen en gekwetst gebleven: onder dewelke de welgedachte onze Neef Graaf Philips van Nassau, nadat hij tweemaal van zijn paard geschoten en zwaarlijk gewond was, gevangen binnen Berk gebracht is: zoo ook zijn Neef Graaf Van Solms en zijn broeder Graaf Ernst van Nassau, dewelke niet gewond is. De Capitein Bernard is insgelijks gevangen en gekwetst, zoo ook de Ritmeester Burchard van Kinsky, dewelke tot Wesel ingebracht is. 't Welk wij U. Ed. tot gewisse onderrichting van dit succes hebben willen adverteren.

In 't leger tot Biselich den 2^{den} September 1595. Maurice de Nassau.

Van onze ruiters zijn omtrent 18 of 19 gevangenen van den vijand alhier in 't leger gebracht, doch, zoo wij verstaan, van geene qualiteit."

Brief van de Raad van State aan Staten Generaal. ARA, toegang 1.01.04 Inv. nr. 4881

Gedateerd 3 september 1595. Ontvangen 6 september 1595

Dewijle wij nyet en twijffelen oft aldaer en sal allesins verbreyt worden de rencontre, die een goede partie van onsen ruijters jegens de vyandt op gisteren morgen hebben gehad. Ende dat zulcx verscheydentlick, ende naer een yeder sijn gemoet sal worden verclaert. Hebben wij nyet willen naelaten U. Mo. Ed. van der saken gelegentheyt, voor soo veel wij alsnoch bericht sijn, bij desen over te scrijven. T'is dan alsoo dat Zijne Ex^{cic} zekerlick bericht zijnde, dat den vyandt een goet stuck van sijnen leger op sekere landtweringe over die Lippe dagelicx die wacht liet houden met drie cornetten peerden. Zijne Ex^{cic} omme de selve drye vanen ruijters te mogen attraperen, verleden vrijdach inder nacht, d'heere Graeff Philips van Nassau geaccompaigneert sijnde met beyde zijne broederen Grave Ernst ende Lodewijck van Nassau, ende Grave Ernst van Solms, metten Drossaert van Sallandt, den Ritmeesteren Perker, die broeder vande heere Vere, Chinsky, Marcellis Bacx, Balen, Conteler, Docq, Capⁿ Bernaert ende meer anderen Lieutenanten ende Bevelhebbers met XXV ruijters van yeder Comp^{ie}, heeft laten optrecken, ende de Lippe gepasseert zijnde,

voorders nae de wachte vanden vijandt begeben. Dan inde plaetse datse daer meynden maer drye cornetten peerden te vinden, hebben aldaer gevonden genoegsaem alle de cavaillerie vande vyandt, nijet op haer ordinaris wachten, maer hen hebbende op andere plaetsen in embuscade geleyt. D'heere Grave Philips zijnde bijde eerste troupe, den vijandt gewaer wordende, begeerde dat den Drossaert van Sallandt die over d'eerste troupe (wesende vande comp^{nic} van heer van Barchon, Mercelis Bacx ende du Bois) commanderende, den vijandt soude willen chargeren, zijn daerop voorts gereden, ende vuyt sekeren engen wech coemende vonden daer vier comp^{nic} oft trouppen staen, als namentlick (soo der wirdt geseyd) van Graeff Henrich vanden Berge, van Grobbendonck, Mendo ende die comp^{nic} vanden Bossche. Ende soo d'heere Grave mette troupe opt vlack was, keerde die compaignie van Graeff Henrich lanx de hegge, van meyninge zoo het scheen, omme den onsen die pas vanden wech te benemen, twelck die onse gewaer wordende, hebben terstondt op deselve comp^{nic} gechargeert, ende die genoegsaem vanden anderen gescheurt. Waernaer die andere twee vanen (blijvende die vanden Bossche haer stille houdende) opden onsen hebben gechargeert, sulcx datse benoodicht zijn geweest haere wijcke, weder naer de passagie, die se gecoemen waren, te nemen. Ende is de vijandt met hen mede daerinne gevolcht, alwaer den onsen hen mette lancien nyet konnende behelpen, die hebben moeten verlaten, ende haer met haere bussen behelpen, sulcx datter van d'een ende d'ander zijde daer eenige zijn gebleven. Den ritmeester Conteler hadde last geduerende die schermutseringe die beesten wech te drijven, ende den ritmeester Mercelis Bacx op Conteler te passen ende hem desnoodt t'assisteren. Doch hij Bacx, het groot geruchte van t'schieten hoorende, heeft beter gedacht hem daerbij te laten vinden, ende deur een van sijne ruijteren eenen anderen wech gewesen, meynde den genen daarmede Sijne Genade te doen hadde van achteren te bespringen (alsdoen noch niet wetende datse zoo sterck waeren). Dan deur den wech coemende op t'vacke, heeft daer oyck verscheyde trouppen gevonden, ende op eenen chargerende, zijn heftich anden anderen gecoemen, soo middeler tijdt den ritmeester Kinsky ende meer anderen quaemen, ende soo al achternae pesle mesle onder den anderen coemende, is den ritmeester Perker mede versch aengecoemen, ende een gewichtich treffen gedaen, soo dat hij metten zijnen genoegsaem twee esquadrons renverseerde. Dan die compaignie van Verdugo hadde haer altijts stille gehouden, ende dat siende, quam versch opde esquadron van Perker, daerdoor deselve eenichssints beschadicht is geworden. Ende soe der doen weder een troupe van tzeitich lancien bijden anderen hadden geweest, als eenige ritmeesters verclaren, omme die compaignie van Verdugo te rembareren, sonder twijffel die victorie hadde genoegsaem aen onser zijde geweest. Doch tot meerder verlos als nu is geschiet, soo den vijandt een duijsent voetvolcx soe musquetiers als anders in embuscade hadde, daerop den vijandts ruijteren altijts weken, ende hen weder versamelden. Eyntelicken naerdien onse ruijterie hen seer wel ende mannelicken hadden gequeten, ende tot verscheyden reysen den vijanden gefonseert hebben eyndtlicken haer retraicte genoemen naer de Lippe, ende sijn daerdoor getogen, zijnde vanden onsen doot gebleven omtrent dertich oft veertich, ende van s'vijants zijde (soo meest alle d'officiere verclaren) wel drye tegens een. D'heere Grave Philips zeer gequetst, Grave Ernst van Nassau nyet gequetst, ende Graeff Ernst van Solms oijck dapperlick gequetst, gevangen, oijck den lieutenant van du Bois ende capⁿ Bernaert lieutenant van d'heere Grave Henrich Frederich van Nassau, de ritmeester Chinsky in t'hooft gequetst ende binnen Wesel gebrocht, soo oijck seer gequetst is den lieutenant vanden heere van Barchon Wagemans, den broeder vanden heere Vere doot gebleven ende sijn achtergebleven inde tzeventich peerden, hebbende ons volck XV gevangen vande vijandt, ende inde vijftich peerden mede gebrocht. Dit is t'gene wij voor eerst hebben connen vernemen soo wij yet naerders verstaen, sullen U. Mo. Ed. sulcx metten eersten overscrijven, sonder die gevanckenisse van heeren Grave soude die victorie grootelicx aen deser zijde sijn geweest. Alhier is gisteravondt bij Zijne Ex^{cic} gecoemen den Marchgrave van Baden, die in s'vijandts leger was, doen die schermutsinghe geschiede, die verclaerde datter seer gewelde was gevochten, ende dat d'onsen hen soo wel hadden gedragen, dat alle d'officiers totte cornetten meest al waeren gequetst daerbij voegende datter van den vijandts ruijteren egeen tzeitich in t'leger waren gebleven. Datter oyck duijsent voetvolcx omme den onsen te verrasschen, in embuscade lagen, ende dat den vijandt omtrent de middernacht van datter een goede troupe van onse ruijteren opden wech waeren, d'advertencie werde gedaen, ende daerop stracx Graeff Herman vanden Berch ontboot. Verclaert voorts dat de twee gequetste Graven tot Berck sijn gebrocht, ende den anderen in t'leger gebleven. Ende is Mr Adriaen vande Spiegel metter selver heeren dienaers desen morgen heel vroech derwaerts gesonden.

In t'leger tot Bisselich den III^{en} Septembris 1595. W.g. door van Zuijlen

Post datum

Die uysterste noot die dringht ons U. M. E. (als bij onse voorgaende mede is geschiet) gants ernstelick ende ten hoogsten te versoecken dat onvertochlick ende over nacht ende dach een goede merckelicke somme van penningen herwaerts moge werden geschiet tot vervullinge van d'extraordinaris lasten des legers, soo wij van alle sijden dagelicx om betalinge werde aengesprenght daertoe gants geen middelen en sijn. Sulcx dat, soo daerin in seer corts dage nyet en wert versien alles hier in confusie ende uysterste verloop sal coemen te vallen, tot onverwinnelicken schade der gemeene sake. Wij willen ons tot U. M. E. gantslick verlaten, dat deselve daerinne ten spoedichsten sullen versien. (Geschreven door Coomans?)

V.d. Kemp: Resolutie Staten van Holland d.d. 6 september 1595.

Uit het schrijven van Z. Exc. van den 2^{den} dezer is geordonneerd te rescriberen, dat men Z. Exc. bedankt van zijne advertentie voorn. zijnde van harte bedroefd, dat Z. Exc. goede meening alzo is afgeloopen, vertrouwend op God den Heere en Z. Exc. voorzichtigheid: dat de Staten niet nalaten zullen dezelve naar haar vermogen tot vordering van Godes eere en 's lands dienst in alles te seconderen naar behooren."

V.d. Kemp: Resolutie Staten Generaal d.d. 17 oktober 1595.

Compareren de Heeren Raden van State, verklaren dat H. Ed. op 't schrijven van de Heeren Staten alhier waren gekomen, verzoekende ten dezen aanzien te verstaan het goed gelieven van dezelve Heeren Staten. Waarop hun gevraagd is, wat H. Ed. met Z. Exc. vóór haarl. vertrek uit den leger geresolveerd hadden op 't scheiden of continueren van den leger te velde, dewijl de Heeren Staten in Z. Exc., en H. Ed. discretie gesteld hadden daarin te doen, gelijk dezelve zouden bevinden te behooren. Hebbende H. Ed. voor antwoord verklaard, dat het leger alsnog bij den anderen gehouden werd op de resolutie van de Heeren Staten, genomen op de propositie des Heeren VAN Buzanval, Ambassadeur des Konings van Frankrijk, doch wel hadden den Heeren Staten; in bedenken willen stellen, dewijl de stad Kamerijk veroverd en de winter was nakende, en dat men dagelijks veel volks in den leger verloor gaande om fourage, of het niet raadzaam zoude zijn den leger te scheiden met de meeste reputatie eenigzins doenlijk; adviserende dat Z. Exc. en H. Ed. daartoe inclineerden, en dat men 't zelve zoude mogen causeren op de intercessie en ernstige instantie, die daarom gedaan werd van wege des Vorsten van Cleve, bijaldien de Heeren Staten 't zelve insgelijks alzo zouden goedvinden. Welke zake in deliberatie gelegd zijnde, is geresolveerd in consideratie van de redenen voorz. en den Griffier belast den Raad te verklaren, dat de Heeren Staten hen conformeerden met de inclinatie van Z. Exc. en den Raad van State, tot het scheiden van den leger; dies dat men nader zoude hebben te letten op de verdeling van 't volk."

V.d. Kemp: Brief van Maurits aan de Staten Generaal d.d. 21 oktober 1595

Messieurs, Ce jourd'hui m'ont été delivreés les vôtres du 16e de ce mois, par lesquelles vous me mandez le désastre qu'est avvenu a la surprise de Lierre: mais j'ai été émerveillé, que vous ne m'avez rien mandé de ce que vous trouvez bon que dorénavant soit fait avec cette armée, et ce tant plus que je m'assure que vous aurez bien particulièrement entendu par Messieurs du Conseil d'État la disposition, en laquelle je me trouve en ce lieu, y ayant été campé tant de temps; vû qu'a leur partement ils m'avoient promis de la vous représenter vivement incontinent après le retour a la Haye, comme je l'ai fait aussi depuis par mes lettres. Je vous prie de croire, Messieurs, que jusques ores j'ai fait ce qui m'a été possible de la contenir aucunement en devoir, nonobstant la grande pauvreté et disette, en laquelle elle se trouve par faute de fourage, estimant qu'il importoit au pays de la tenir en campagne, entretens qu'il n'y avoit certitude de la rendition de la citadelle de *Cambrai*. Mais d'autant que l'ennemi s'en est fait maitre, je vous prie de vouloir considérer le peu de fruit qu'elle peut faire dorénavant en ces quartiers, et me faire entendre au plutôt que possible, ce qu'il vous plaira en être fait, afin que la soldatesque de pure nécessité ne se débande et parte sans ordre, sans que j'en puisse remédier: surquoi j'attendrai d'heure en heure votre réponse. Quant est du succes de Lierre, j'en suis autant marri que d'aucun autre. Afin que les villes de Berges sur le Zoom et Breda ne demeurent sans garnison suffisante, j'ai déjà envoyé le Capitaine Van der Dussen à Berges sur le Zoom, et les Capitaines Langvelt, Brakel et Jan van den Einde à Breda: mais à cause du partement des Ecossois et autres troupes, et le débandement de plusieurs autres tant d'infanterie que de cavallerie, je trouve le camp tant petit et affoibli, qu'il n'est possible d'envoyer davantage sans exposer le reste a ruine du tout apparente. Ce que j'ai estimé être de mon devoir de vous advertir encore, cette fois.

De Biselich le 21 d'Octobre 1595.

Votre très-affectionné a vous faire service, Maurice de Nassau."